

Jerko Valković

ŽIVOT I LIK DDR. MARIJANA VALKOVIĆA

Dr. Jerko Valković, Teologija u Rijeci

Početkom prosinca prošle godine navršilo se pet godina od iznenadne smrti redovitog profesora Katoličkoga bogoslovnog fakulteta ddr. Marijana Valkovića. Obljetnica njegove smrti posebna je prigoda da se osvrnemo na njegov život i djelo, imajući u vidu činjenicu da je ponikao s ovih naših prostora te da je na Visokoj bogoslovnoj školi i Bogoslovnom sjemeništu u Rijeci obnašao različite službe. Svjesni smo da je veoma teško prikazati život i djelo čovjeka koji je ostavio značajan trag kako u crkvenoj sredini tako i javnom životu. Stoga je ovaj tekst više osvrst na taj značajan lik, a cjelovitiji prikaz života i rada moći će se učiniti nekom drugom prigodom.

1. Životni put Marijana Valkovića

Marijan Valković se rodio 26. studenoga 1927. u Vrbniku kao deveto dijete od oca Antuna i majke Margarete r. Lucetić.¹

Osnovnu školu pohađa u Vrbniku, a gimnaziju započinje najprije u Krku (1940./41.), nastavlja u Rijeci (1941./44.), u Vidmu/Udine (1944/45.) i zatim Pazinu (1946/48.) gdje 1948. na Klasičnoj gimnaziji Biskupskoga sjemeništa polaže ispit zrelosti. Iste godine na jesen upisao se na Katolički bogoslovni fakultet u Zagrebu gdje je 1954. diplomirao. U međuvremenu studij je bio prekinuo (1952.-1953.) zbog odsluženja vojnog roka. Na blagdan sv. Petra i Pavla, 29. lipnja 1954. zaređen je za svećenika Krčke biskupije. Mladu misu slavi 4. srpnja 1954. u Svetištu Majke Božje trsatske na Trsatu.

Biskup Srebrnić šalje mladomisnika na prvu pastoralnu službu u župu Poljica na o. Krku. Ti će mu dani, kako je o njima kasnije

---

¹ Prikaz životnog puta temeljili smo na sljedećoj literaturi (kronološkim redom): *Marijan Valković*, u: (uredio BOGOVIĆ, M.), *Visoko školstvo na području riječko-senjske metropolije* (Zagreb – Rijeka, 1999., str. 393-397.; BALOBAN, S., *Marijan Valković. Nastavno-znanstveni opus (1965.-1998.)*, u: *Bogoslovska smotra*, 3 (2000.), str. 873-924.; MIGLES, M., *Društvo kao trajni izazov teologije Marijana Valkovića*, Diplomski rad, Zagreb, 2002.

znao pričati, ostati u veoma lijepom sjećanju. Posebno se posvetio katehizaciji tako da je, što je kasnije sam posvjedočio, doznajući da treba ići na daljnju specijalizaciju, gotovo priželjkivao da to bude upravo specijalizacija iz katehetike.

Početak svibnja 1960., dakle nakon četiri i pol godina provedenih u pastoralnoj službi, odlazi u Rim. Odlazak u Rim označio je u njegovom životu početak jednog drugog razdoblja jer će od tad apsolutnu prednost imati studij. Upisao se akad. god. 1960./61. na Papinsko sveučilište Gregoriana gdje je 1961., položio licencijat iz teologije. Doktorat iz teologije postigao je 1964. disertacijom o teološkoj antropologiji i teološkim pogledima na ženu i brak, pod vodstvom Josefa Fuchsa, profesora moralne teologije istog Sveučilišta. Ta je veoma uspješna disertacija izdana u cijelosti kao izdanje Gregoriane pod naslovom „*L'uomo, la donna e il matrimonio nella teologia di Matthias Josef Scheeben*“.²

Još dok je radio na spomenutoj disertaciji, upisuje postdiplomski studij na Akademiji Alfonsiani, gdje u siječnju 1965. postiže diplomu „*expertus in theologia morali*“, što će na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Zagrebu kasnije biti nostrificirano kao doktorat iz teoloških znanosti u specijalizaciji moralne teologije. Taj doktorski rad, izrađen pod vodstvom prof. Bernarda Häringa, pod naslovom: „*Per una teologia del ministero della confessione*“, ima kao temu ispitivanje uloge ispovjednika prema novijim teološkim spoznajama. Dijelom prerađen i skraćen izvadak iz disertacije objavljen je pod naslovom „*L'aspetto ecclesiale del sacramento della penitenza*“ u znanstvenom časopisu spomenute Akademije.³

Svakako je važno imati u vidu da se njegov postdiplomski studij odvija u vrijeme pripreme i održavanja II vatikanskog Koncila kojega je on izbliza pratio. Štoviše, upravo su već prije spomenuti mentori njegovih disertacija - njemački redemptorist Bernard Häring te isusovac Joseph Fuchs - bili teolozi koji su aktivno sudjelovali u radu Koncila i imali važnu ulogu u redakcijama saborskih tekstova.

2 Rad je objavljen u Rimu 1965. u: *Analecta Gregoriana*, vol. 152, *Series Facultatis Theologicae: Sectio B*, n. 48.

3 VALKOVIĆ, M., *L'aspetto ecclesiale del sacramento della penitenza*, u: *Studia moralia*, 5 (1967.), str. 201-214.

Po završetku studija vraća se u Hrvatsku te počinje predavati u ljetnom semestru 1964/65. dogmatiku i povijest filozofije na Visokoj bogoslovnoj školi u Zadru, a sljedeće akad. god. predaje na istoj školi moralnu teologiju i katehetiku.

Kada je u Rijeci 1966. ponovno otvoreno Bogoslovno sjemenište i Visoka bogoslovna škola, Marijan Valković imenovan je profesorom moralne teologije i rektorom sjemeništa, a od 1968. predaje i društveni nauk Crkve. Iste godine od rektora Bogoslovnog sjemeništa postao je rektorom Visoke bogoslovne škole.

Te službe obavlja do ljeta 1974. Naime, nakon smrti dr. Jordana Kuničića, početkom 1974., prihvaća poziv Vijeća KBF-a u Zagrebu te već u ljetnom semestru 1973./74. preuzima predavanja na katedri za moralnu teologiju KBF-a. Nakon što ga je Vijeće KBF-a izabralo, Veliki kancelar, zagrebački nadbiskup dr. Franjo Kuharić, imenovao ga je u prosincu sveučilišnim docentom pri katedri moralne teologije⁴, a već početkom sljedeće godine (7. siječnja 1975.) Fakultetsko vijeće izabire ga za predstojnika katedre moralne teologije. Dekretom Velikog kancelara 1992., potvrđen je njegov izbor za redovitog profesora KBF-a.

Iako je, kako smo spomenuli, 1974. preselio u Zagreb dr. Valković i nadalje dolazi u Rijeku gdje od kraja akad. god. 1976./1977. predaje društveni nauk Crkve. I još će jednom, kasnije, kada je pok. biskup Badurina bio imenovan biskupom i krenuo u Šibenik, Marijan Valković će dolaziti u Rijeku u ljetnom semestru akad. god. 1987./88., predavati moralnu teologiju. Osim na tim učilištima, dr. Marijan Valković predavao je moralnu teologiju na Institutu za teološku kulturu laika u Zagrebu (od 1975./76. pa do 1985./86.) te društveni nauk Crkve od 1984./85. do 1990./91.

U radu KBF-a sudjelovao je aktivno i kao prodekan (1993./94.) a bio je i član uredništva *Bogoslovske smotre*. I nakon umirovljenja (30. rujna 1997.) predavao je kao honorarni nastavnik u pastoralnoj godini i na postdiplomskom studiju.

Od drugih aktivnosti spominjemo da je Marijan Valković bio i član Vijeća za nauk vjere pri (ondašnjoj) BKJ-e od njegova osnutka do 1989., kada se na toj dužnosti zahvalio ali je kasnije opet

4 Dekret vr. 18-VK/74 (17. prosinca 1974.).

prihvatio da ponovno bude članom toga Vijeća. Bio je i član Vijeća za kler pri istoj Konferenciji, a također i član Teološkog društva «Kršćanska sadašnjost». Uz to, vodio je veliki projekt socioreligijskog istraživanja „*Vjera i moral u Hrvatskoj*“ (koncem 1997. i početkom 1998.) te aktivno sudjeluje u radu *Centra za promicanje socijalnog nauka Crkve* od 1997. pa do svoje smrti. Od 1979. do 1992 bio je prosinodalni sudac pri Drugomolbenom ženidbenom sudu Zagrebačke nadbiskupije a od siječnja 2000. promicatelj pravde Međubiskupijskoga prizivnoga suda u Zagrebu. Osim znanstvenoga rada dr. Marijan Valković je redovito sudjelovao u pastoralnom radu župe sv. Blaža u Zagrebu.

Jedna od značajki njegova rada i života jest stalna povezanost s inozemstvom. Dr. Valković je bio član više međunarodnih teoloških društava: *Međunarodnog interkonfesionalnog društva „Societas ethica“*, „*Europskog teološkog društva*“, *Radne zajednice austrijskih socijalnih etičara*, *Udruženja „Johannes Messner-Gesellschaft“* (Beč), „*Europa-Forum*“, (Mönchengladbach). Aktivno sudjeluje u radu „*Katoličkih teologa moralista i socijalnih etičara njemačkog govornog područja*“. Bio je i profesor-gost na teološkim fakultetima u Beču, Grazu i Mainzu. Veoma dobro poznavanje stranih jezika te više od dva mjeseca koje je svakog ljeta od 1973. do 1990. (osim 1974.) provodio u New Yorku, omogućavali su mu praćenje razvoja teološke misli u inozemstvu tako da će kroz dugi niz godina našu javnost obogaćivati tim teološkim promišljanjima.

Održao je mnoga stručna predavanja svećenicima, teolozima, liječnicima i intelektualcima, studentima i bračnim parovima, redovnicama, te je sudjelovao na brojnim znanstvenim skupovima u domovini i inozemstvu.

Zbog zasluga za znanost, Predsjednik Republike Hrvatske, dr. Franjo Tuđman, imenovao ga je 1998. god. „Redom Danice hrvatske s likom Ruđera Boškovića“.

Iako je dr. Marijan Valković duži niz godina bolovao, njegova nagla smrt u Zagrebu (umro je od srčanog udara) u nedjeljno jutro 4. prosinca 2000., sve nas je iznenadila. Ispraćaj u župi sv. Blaža u Zagrebu, 5. prosinca 2005., kao i potrebne obrede dan poslije u Vrbniku predvodio je ondašnji zagrebački nadbiskup mons. Josip

Bozanić. Dr. Marijan Valković pokopan je u svećeničkoj grobnici u loži sv. Ivana Krstitelja u Vrbniku.

2. Rado je navraćao u svoj kraj

Iako je najveći dio svojeg svećeničkog djelovanja proveo izvan krčke biskupije, u svoj je rodni Vrbnik i u svoju biskupiju rado i redovito svraćao. Zanimao se za njezin život, njezinu prošlost i sadašnjost, a više je članaka posvetio temama i osobama vezanim uz svoj kraj odnosno biskupiju.⁵ Bio je i jedan od inicijatora 900.-te obljetnice proslave prvog spomena rodnoga Vrbnika (godine 2000.) te je tom prigodom održao predavanje pod naslovom „*Socijalni i komunitarni vid Vrbnika u prošlosti i sadašnjosti*“.

Vrbnik ga pamti kao jednostavnog i poniznog čovjeka pred kojim je svatko mogao osjetiti da je prihvaćen i poštivan, jer je za svakoga nalazio i riječ i vremena. Za Vrbenčane je bio i ostao jednostavno, “pop Marijan”. Spominjem ovom prigodom da je početkom prosinca (2005.) krčki biskup mons. Župan predvodio u Vrbniku svečanu misu, a nakon kraćeg prisjećanja na njegov život i djelovanje,⁶ na rodnoj kući popa Marijana postavljena je, u znak zahvalnosti, spomen ploča a uskoro će i jedna ulica u njegovu mjestu nositi njegovo ime.⁷

Marijan Valković bio je kanonik krčke biskupije a papa Ivan Pavao II odlikovao ga je 1994. počasnim crkvenim naslovom kućnog „kapelana“ (Monsignore).

3. Znanstveno djelovanje

Iako analiza znanstvenog opusa dr. Marijana Valkovića nije prvenstvena nakana ovoga prikaza, gotovo je nemoguće oslikati njegov lik a da u najkraćim crtama ukažemo na neke teme i djela koja

5 Npr.: VALKOVIĆ, M., *Glagoljaštvo otoka Krka*, u: *Kana*, 11 (1980.), str. 14-16.; *Mihovil Bolonić – Ivan Žic. Da počijut va mire!* u: *Kana*, 3 (1984.), str. 6-7.; *In memoriam Mihovil Bolonić (1911.-1984.)*, u: *Croatica Christiana Periodica*, 14 (1984.), str. 225-229.

6 Kratko prisjećanje na njegov životni put i znanstveno djelovanje održali su dr. Anton Bozanić i dr. Jerko Valković.

7 Na spomen-ploči nalazi se natpis: „*U ovoj se kući rodio i u nju često navraćao DDr. Marijan Valković svećenik i znanstvenik 1927.-2000.*“

su u teološkoj i društvenoj javnosti ostavila nezaobilazni trag. I već prvom pogledu na njegov znanstveni opus, neće ostati nezamijećena širina interesa i raznolikost problematika s kojima se suočavamo.

Karakteristično je za djelovanje da se više opredjeljuje za pisanje članaka negoli knjiga. Brojni tekstovi pisani znanstvenim ili popularnim stilom objavljeni su u različitim (crkvenim) časopisima: *Bogoslovska smotra*, *Croatica Christiana*, *Obnovljeni život*, *Crkva u svijetu*, *Kateheza*, *Svesci*, *Riječki teološki časopis*, *Glas Koncila*, *Kana ...*) a nakon '90-tih, objavljuje članke o socijalnoj problematici i u društvenim časopisima: *Revija za socijalnu politiku*, *Politička misao*, *Socijalna ekologija*. Time je dao veliki doprinos širenju katoličke socijalne misli u širim znanstvenim krugovima u Hrvatskoj.

U teološko-moralnoj literaturi kao i društvenoj javnosti, na hrvatskom jeziku izlazi nekoliko knjiga koje je on uredio, redigirao, dopunio ili dijelom preveo. To su 3 knjige od njemačkog moralista B. Häringa: „*Kristov zakon I*“ (1973.), „*Kristov zakon. Život u zajedništvu s Bogom i bližnjima II*“ (1980.), te „*Kristov zakon. Slobodni u Kristu III*“ (1986.).

Drugo veliko djelo je „*Sto godina katoličkoga socijalnoga nauka*“ (1991.) gdje je dr. Valković (o 100.-toj obljetnici prvog socijalnog dokumenta, *Rerum Novarum*) po prvi puta na našem jeziku sakupio i napisao predgovor knjizi koja obuhvaća sve važnije socijalne dokumente Crkve. Ovdje spominjem, što je njega posebno razveselilo, da je neposredno pred smrt objavio, obujmom doduše malenu, ali veoma značajnu knjižicu: „*Civilno društvo izazov za državu i Crkvu*“ (2000.) čime je postao i prvi teolog u Hrvatskoj koji sustavno obrađuje problematiku civilnog društva.

Na koncu treba spomenuti i neke karakteristike bez kojih je lik dr. Marijana Valkovića kao čovjeka-vjernika, svećenika i profesora, teško razumjeti a stalno su prepoznatljive u pozadini njegova života i djelovanja.

U stavovima, a što je onda također uočljivo u njegovu djelu otkrivamo dijaloški pristup i otvorenost prema svijetu, prema problemima s kojima se trebalo suočavati i ljudima s kojima je surađivao.

Takav je stav prepoznatljiv i u različitim okolnostima odnosno periodima njegova života. Ponajprije, nakon što je završio studije u Rimu, vraća se u domovinu te se odlučno suočava sa pokoncilskim previranjima, događajima i promišljanjima u samoj Crkvi kao i u društvu.

U sljedećim desetljećima dr. Valković je zajedno s teolozima svoga vremena i u nepovoljnim okolnostima tadašnjeg ideologiziranog režima u društveni kontekst toga zatvorenog društva, gotovo kroz uske pukotine ondašnjeg sustava, unositi vrijednosti evanđeoske poruke.

I kasnije, nakon 1990-tih, kada se društvo u Hrvatskoj nalazi u novoj situaciji i pred novim izazovima, on će se hrabro suočiti s tom novom situacijom te odlučno zakoračiti prema novim izazovima o čemu svjedoči njegova prisutnost, tekstovi u društvenim časopisima i brojna sudjelovanja u raznim znanstvenim susretima i simpozijima.

Dr. Marijan Valković je ustrajno tragao za istinom ne posustajući ni u trenucima kada je trebalo kritički prokazivati neke pojave, procese ili situacije bilo u društvu ili pak u Crkvi. Snažno uvjerenje da se življenje vjere ne ograničava samo na privatnu dimenziju snažno ga je poticalo da se – neobičnom pronicljivošću – upušta u duboke analize društvenog i crkvenog života vjerujući da unatoč svega treba tragati za pravednijim i uspješnijim strukturama i poretkom, pa makar je možda u datom trenutku bilo moguće učiniti samo jedan korak. Upravo je, zbog dubina analiza društvene i crkvene stvarnosti, zbog mudrosti i sposobnosti ustrajnoga traganja za istinom a u poštivanju različitih mišljenja, bio rado slušan kao predavač ali kao i sugovornik.

Širina tema koje je dr. Valković obrađivao otkrivaju znanstvenika koji upravo u konkretnosti, često puta veoma složene stvarnosti, nalazi nadahnuća i izazove za svoje znanstveno djelovanje. Pun razumijevanja za čovjeka u njegovim konkretnim životnim okolnostima smjelo se suočava sa raznim problemima i tematika-
ma koje ovdje samo spominjemo:⁸ brak i obitelj, evangelizacija i

---

8 Slijedimo podjelu tematika kako su naznačene u članku: BALOBAN, S., *Marijan Valković*. ... str. 913-915.

kršćanin danas, suvremene teme (npr. droga, uloga žene ...). Ipak, najveći dio tekstova odnosit će se na društveno-socijalno područje. Razlog takva interesa otkrivaju nam možda i njegove riječi: „Dakako da nije na Crkvi da rješava sve moguće socijalne probleme, ali ona ipak treba biti vidljiv znak, i naukom i djelom, pozitivnih snaga u uklanjanju i prevladavanju socijalnih zala te promicanju pravednijeg društva kao sastavnog dijela cjelovitog humanizma“.⁹ U njegovu djelovanju osjeća se, u ozračju II Vatikanskog sabora (GS br. 30), stalno nastojanje oko prevladavanja individualističke etike kako bi vjernik mogao odgovorno i potpuno sudjelovati u životu današnjega društva i odgovarati na pitanja koja često pred njega stavljaju različite životne situacije.

Život i djelo dr. Marijana Valkovića, u duhu navedenih riječi, označeni su stalnim proročkim osluškivanjem i odgovorom na Božji govor koji je on – cjelokupnom predanošću uma i duha – u mijenama hrvatske društvene stvarnosti pokušavao prepoznati, osvjetliti i na njega usmjeravati. Motivi njegova stalnog nastojanja u praćenju, odgovornom zauzimanju i djelatnoj prisutnosti vjernika u konkretnom povijesnom trenutku, prepoznatljivi su i u shvaćanju Crkve, kako to jednostavno izriče u svom posljednjem intervjuu za *Fokus*, manje od mjesec dana prije svoje smrti: „*Crkva mora učiti što joj Bog poručuje ne samo svojom Riječju, nego i razvitkom ljudske povijesti i civilizacije*“.¹⁰

Ovaj kraći osvrt na život i lik dr. Marijana Valkovića maleni je znak zahvalnosti za sve ono što je učinio za Crkvu, te za doprinos koji je pružio našoj društvenoj javnosti. To djelo velikog profesora i stalnog učenika ostaje za nas u isto vrijeme stalni poticaj i poziv na istinsko i neprestano zauzimanje, te za nove iskorake u „svijet“ kako bi život čovjeka i društva postajao što humaniji i pravedniji.

9 VALKOVIĆ, M., *Društveni nauk Crkve: narav, aktualnost i problematika*, u: *Bogoslovska smotra*, 1-2 (1992.), str. 21-22.

10 VALKOVIĆ, M., u: *Fokus*, 6. studenoga 2000., str. 3.